

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА ЯК УМОВА РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

PARTNERSHIP PEDAGOGY AS A CONDITION OF IMPLEMENTATION OF PERSONALITY DEVELOPMENT TASKS IN THE CONTEXT OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

Стаття присвячена актуальній темі – педагогіці партнерства в системі роботи закладів загальної середньої освіти. Педагогіка партнерства – це простір дитинства, який будується на засадах рівності, діалогу, співпраці. Вона є складником концепції Нової української школи, спрямованої на те, щоб побудувати довіру між школою, дітьми, батьками та суспільством. Для педагогіки партнерства гуманне ставлення до дитини лежить в основі діяльності педагога, оскільки це не можна замінити жодними технологіями чи освітніми трендами. Це те, що має бути в центрі спілкування не лише між вчителем та учнями, а й у стосунках із колегами, батьками. Між учителем, колегами, учнями і батьками мають встановитися партнерські відносини на засадах співпраці і співтворчості. Тільки за таких умов можливе навчання без примусу, яке характеризує вимогливість, заснована на довірі; захопленість, народжена цікавим викладанням; заміна примусу бажанням, яке породжує успіх; ставка на самостійність і самодіяльність дітей; застосування непрямих вимог через колектив.

З метою здійснення комплексного підходу до розвитку системи партнерства доцільним є розширювати партнерство в сфері освіти з урахуванням стратегічних напрямів і національних пріоритетів; приділяти постійну увагу проблемам підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації кадрів; систематично вивчати й узагальнювати наявний зарубіжний досвід організації системи партнерства.

У статті розкрито сутність, принципи, механізми педагогіки партнерства як важливого складника реформування освіти; проаналізована роль вчителя та його функції в реалізації цього підходу; узагальнено найбільш ефективні шляхи налагодження успішної співпраці з учнями та батьками на засадах педагогіки партнерства.

Ключові слова: педагогіка партнерства, особистість, особистісно орієнтований підхід, гуманність, толерантність.

The article is devoted to a relevant topic – pedagogy of partnership in the system of work of institutions of general secondary education. Partnership pedagogy is a childhood space that is built on the principles of equality, dialogue, and cooperation. It is an integral concept of the New Ukrainian School, aimed at building trust between the school, children, parents and society. For partnership pedagogy, a humane attitude to the child lies at the heart of the teacher's activities, since this cannot be replaced by any technology or educational trends. This is what should be at the center of communication not only between the teacher and the students, but also in relations with colleagues, parents. Partnerships should be established between the teacher, colleagues, students and parents on the basis of cooperation and co-creation. Only under such conditions, teaching without coercion is possible, which characterizes: exactingness based on trust; enthusiasm born of interesting teaching; replacing coercion with a desire that breeds success; stake on the independence and initiative of children; applying indirect requirements through the team.

In order to implement an integrated approach to the development of a partnership system, it is advisable to expand partnerships in the field of education, taking into account strategic directions and national priorities; pay constant attention to the problems of training, retraining, advanced training of personnel; systematically study and summarize the existing foreign experience in organizing a partnership system.

The article reveals the essence, principles, mechanisms of pedagogy of partnership as an important component of educational reform; analyzed the role of the teacher and his functions in the implementation of this approach; summarized the most effective ways to establish successful cooperation with students and parents based on partnership pedagogy.

Key words: partnership pedagogy, personality, personality-oriented approach, humanity, tolerance.

УДК 37.013.46

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2019.21.1-6>

Калько І.В.,

канд. пед. наук,

доцент кафедри управління освітою
Луганського обласного інституту
підсудипломної педагогічної освіти

Постановка проблеми в загальному вигляді.

В концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року наголошується, що найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіти іншими вміннями [2]. Концептуальні засади Нової української школи пропонують педагогам долучитися до компетентної парадигми освіти й педагогіки партнерства.

Одним із важливих шляхів розбудови сучасної освіти, створення умов для всебічного розвитку особистості, реалізації її здібностей, творчого потенціалу є партнерство. Світовий досвід переконує, що досягнути злагоди у суспільстві та підвищити ефективність розвитку будь-якої сфери діяльності можна лише за умов співробітництва всіх секторів суспільства.

В усі часи навчальні установи були і залишаються центрами формування та розвитку інтелектуального потенціалу суспільства, вони відігравали і відіграють важливу роль у взаємодії освітніх, наукових, культурних та інших

пов'язаних із освітою суспільних, державних структур.

Концепція Нової української школи базується на якісно новому рівні побудови взаємовідносин між педагогами, учнями, їхніми батьками та громадськими організаціями. Проблема співпраці сім'ї і школи у вихованні дітей досить складна і багатоаспектна. Насамперед це стосується структури взаємодії, розподілу обов'язків, ролей, завдань і функцій між усіма учасниками освітнього процесу, вироблення спільних дій. Батьки можуть створювати свої органи громадського самоврядування, а отже впливати на освітній і виховний процеси [2].

Формула Нової школи складається з восьми ключових компонентів, одним із яких є педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, вчителем і батьками. В основу педагогіки партнерства покладено спілкування, взаємодію та співпрацю між учителем, учнем і батьками. Вчитель має бути другом, а родина – залученою до побудови освітньої траєкторії дитини. Освітнє середовище – це та модель, яка формує у дитині певну поведінку. Якщо педагогічний колектив працює на засадах гуманної педагогіки, в таких школах немає проблем із поведінкою дітей, агресією. Освітній процес за педагогікою партнерства не може бути однобоким, тобто лише навчальним, тут має застосуватися комплексний підхід до навчання і виховання [4].

Актуальність порушеної проблеми підтверджується розвитком освіти в нових соціально-економічних, суспільних умовах, які потребують пошуку та реалізації нових механізмів виховання людини, підготовки конкурентоспроможного фахівця. Таким механізмом є партнерство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Педагогіка партнерства у системі освіти є об'єктом особливої уваги дослідників, зокрема П. Байдаченко, В. Бакірова, І. Гавриленко, Г. Задорожного, О. Іонової, А. Рибіної, В. Жураковського, І. Мачуліної, З. Сазонової, О. Скідіна, Л. Хижняк та інших, які аналізують різні аспекти цього питання. Виходячи з позиції, що родина і навчальний заклад, виконуючи специфічні виховні функції, не можуть замінити один одного і мають взаємодіяти задля повноцінного розвитку дитини, науковцями досліджені такі аспекти окресленої проблеми; етико-педагогічні вимоги до взаємодії із дітьми та їхніми батьками (І. Гребенніков, Т. Кирієнко, В. Сухар); зміст і методи педагогіки освіти батьків (Л. Островська, О. Долина, Т. Кирієнко, О. Низковська); умови для плідної роботи педагогічного колективу у формуванні моральних якостей особистості дитини (А. Алексєнко, Л. Божович, В. Пластовий); педагогічні умови ефективної взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї (Н. Кот, Т. Пагута).

Понятійно-термінологічний апарат проблеми подається у роботах І. Модель та Б. Модель, де партнерство розуміється як баланс інтересів,

який досягається завдяки соціальній взаємодії на основі компромісу та консенсусу. Сутність, функції, особливості соціального партнерства розкриваються Л. Луговською О. Олейниковою та іншими. Партнерство як сучасний механізм функціонування навчальних закладів, як засіб оновлення якості підготовки у становленні сучасної професійної освіти зарубіжних країн ми знаходимо в роботах Н. Ничкало, О. Олейникової, Л. Пуховської та інших.

Велику теоретичну допомогу можуть надати твори класиків вітчизняної і світової педагогіки, в яких розкриваються проблеми сімейного виховання, зокрема «Материнська школа» Я.А. Коменського, «Думки про виховання» Дж. Локка, «Як готувати матір і батька до шкільно-сімейного виховання своїх дітей», «Як добиватися, щоб батько і мати як вихователі виступали в єдності», «Як поглиблювати виховну роботу з батьками в міру росту й розвитку дитини», «Як разом із батьками виховувати майбутніх матерів і батьків», «Важкі діти» В.О. Сухомлинського, «Книга для батьків», «Лекції про виховання дітей» і «Виступи з питань сімейного виховання» А.С. Макаренка, «Поради батькам», «Сторінки для батьків», «Звернення до батьків», «Психологія емоцій і виховання» С. Френе та багатьох інших.

Мета статті. Показати важливість об'єднання зусиль соціальних інститутів, спрямованих на створення цілісного освітнього простору для особистісного розвитку дітей і підлітків, обґрунтувати необхідність застосування педагогіки партнерства на основі гуманного підходу до дитини.

Виклад основного матеріалу. Педагогіка партнерства орієнтує школу на розвиток цілісної особистості. В цьому контексті проголошується прагнення розбудити, включити до дії внутрішні сили та можливості дитини для досягнення її максимального й повного розвитку. У педагогіці партнерства відносини вчителя з учнями будуються таким чином, щоб дати дітям нові стимули, закладені у навчання, залучити їх до спільної праці та творчої взаємодії вчителя і учнів, спрямованої на опанування останніми предмету.

Педагогічний професіоналізм полягає в умінні вчителя мислити та діяти професійно. Він охоплює набір професійних властивостей і якостей особистості педагога, які відповідають вимогам учительської професії; володіння необхідними засобами, що забезпечують не тільки педагогічний вплив на вихованця, але і взаємодію, співробітництво та співтворчість із ним.

Для активного співробітництва з вихованцями вчителю необхідна мобілізація інтелекту, волі, моральних зусиль, організаторського хисту та вміння оперування засобами формування моральних, інтелектуальних та духовних засад у школярів. Він повинен володіти широким арсеналом

інтелектуальних, моральних і духовних засобів, які забезпечують педагогічний вплив на учня. Лише правильний стиль поведінки вчителя викликає свободу, довіру, відсутність страху, відкритість, прагнення до доброзичливого ставлення у класі. З цієї точки зору роль вчителя полягає не лише у тому, щоб забезпечити трансляцію знань, але й бути носієм культури і загальнолюдських цінностей, ідеї державотворення і демократичних змін.

Напрямок професійної переорієнтації вчителя лежить у площині від просвітництва до здійснення життєтворчої та культуро-творчої місії, від маніпулятивної, авторитарної педагогіки до педагогіки особистісно-орієнтованої, педагогіки співробітництва.

Педагогіка партнерства передбачає перехід від педагогіки вимог до педагогіки відносин. Це означає, що дещо змінюється стиль відносин учителя та учнів: не забороняти, а спрямовувати; не управляти, а співкерувати; не примушувати, а переконувати; не командувати, а організовувати; не обмежувати, а надавати свободу вибору. При наявності таких умов дитина має право на помилку, власну точку зору, вільний вибір, відчуває зацікавленість вчителя у її долі, оптимістично береться за кожну справу. Змінюється суть індивідуального підходу. Він має стати головним результатом шкільної освіти, критерієм якості роботи вчителя, вихователя, керівника виховного навчального закладу. Такий підхід повертає школу до особистості дитини, до її внутрішнього світу, де чекають свого часу ще не розвинені здібності і можливості, моральні потенції свободи і справедливості, добра і щастя. Мета школи – розбудити, викликати до життя ці внутрішні сили і можливості, використовувати їх для більш повного і вільного розвитку особистості.

Особливо актуальним для педагогіки партнерства є гуманне ставлення педагога до дитини, яке має поєднуватися з повагою до її думок і бажань. Гуманно-особистісний підхід до дитини в умовах педагогіки партнерства – це ключова ланка, комунікативна основа особистісно орієнтованих педагогічних технологій. Він об'єднує такі ідеї як новий погляд на особистість як мету освіти, особистісну спрямованість освітнього процесу; гуманізацію й демократизацію педагогічних відносин; відмову від прямого примусу як методу, що не дає результатів у сучасних умовах; нове трактування індивідуального підходу; формування позитивної Я-концепції.

Новий погляд на особистість характеризують такі позиції: особистість проявляється, виступає в ранньому дитинстві, дитина в школі – повноцінна людська особистість; особистість є суб'єктом, а не об'єктом у педагогічному процесі [3].

Між учителем, учнями і батьками мають встановитися партнерські відносини, тонка взаємодія на засадах співпраці і співтворчості. Це передбачає

стимулювання позитивних інтелектуальних почуттів, вибору учнями навчальних завдань і спонукання їх до самооцінки, самопізнання і самовдосконалення в різних видах діяльності. Головним завданням педагогіки партнерства, в центрі якої особистість дитини, її самобутність, самоцінність, є розвиток індивідуальних пізнавальних здібностей дитини, максимальний їх вияв, ініціювання, використання індивідуального (суб'єктивного) досвіду кожної дитини; допомога батьків у самовизначенні та самореалізації, уникнення формування попередньо заданих якостей, формування в особистості культури життєдіяльності [1].

Педагогіка партнерства базується на таких *принципах*: повноважність представників сторін; повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; взаємна підтримка, довіра у відносинах і стосунках; толерантність, рівноправ'я сторін у свободі вибору і обговоренні питань; добровільність сторін у прийнятті на себе зобов'язань; обов'язковість виконання досягнутих домовленостей; систематичність контролю і відповідальність за виконання зобов'язань. Це можливо лише за умови відкритого діалогу всіх учасників освітнього процесу.

Можливості розвитку освіти за допомогою партнерства будуються на *механізмах* відкритості і співробітництві, спілкуванні і обміні ідеями; наявності розробленої філософії освіти і підходів до розвитку суспільства; на можливостях для місцевих жителів, шкіл, місцевих організацій стати активними партнерами у вирішенні проблем в освіті і суспільстві; надати батькам можливість брати участь у процесі навчання і житті їх дітей.

Психологічну основу педагогіки співробітництва становлять суб'єкт-суб'єктні стосунки, партнерське спілкування, взаємодія та співпраця між педагогом, учнем і батьками, які об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними й зацікавленими рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Педагогіка партнерства вимагає переосмислення ролі педагога, яка полягає в оновленні професійного мислення й відповідних цілеспрямованих дій: постійному аналізу власної педагогічної діяльності, орієнтованої на самоосвіту; відстеження результативності своєї роботи через систему моніторингу. Вже прийшло покоління digital native (цифрове рідне) – є діти, які самі створюють контент для різних каналів. Вони очікують від сучасної освіти більшої самостійності, незалежності і меншої кількості авторитетів. Змінюються і вимоги до вчителя: він сьогодні не ретранслятор, а вчитель – коуч, тренер, фасилітатор. Якщо раніше вчитель лише давав готові відповіді на питання, то нині ця траєкторія змінилася. Вчитель допомагає учням сформулювати власні питання, вчить їх правильно ставити й шукати на них відповіді. Вчитель має

робити виклики учням, мотивувати їх досягати більшого, надихати створювати, тобто виконувати роль тьютора (це той, хто допомагає, індивідуально працює, виявляє освітні запити, планує освітню діяльність, організує рефлексію, проєктує наступні кроки в освіті, застосовує методи навчання, засновані на співпраці, активній участі дитини в навчанні) [4].

Свобода і відповідальність у стосунках між учасниками освітнього процесу лежать в основі нової концепції. Працювати в рамках свободи – один із викликів педагогіки партнерства, які стоїть перед сучасним педагогом. Дуже часто діти сприймають свободу як вседозволеність. Таке сприйняття свободи для дитини не може дати їй нічого корисного. Тому важливо навчити дітей такому слову як «договір». Перевага договору полягає у тому, що його не можна розірвати в односторонньому порядку. У договорі завжди є дві сторони. Через спілкування з батьками, вчителями, вихователями, однолітками ми вчимо дитину домовлятися. Ця навичка надає дитині краще розуміння того, що є свобода: вона може або конкурувати, або дружити з навколишнім оточенням. Через дружбу її коло свободи не обмежується, а навпаки розширюється [4].

Педагогіка партнерства ґрунтується на засадах толерантності, що означає доброзичливе та терпиме ставлення до оточуючих і навколишніх подій. Установка щодо толерантності виявляється в діях і вчинках людини, оскільки вчинок є єдиною структурою, яка відповідає реальним цілісним проявам самореалізації людини як особистості, індивіда, громадянина. Показниками толерантності є особистісна відповідальність, емпатія та конструктивна взаємодія з оточуючим і природним середовищем. Критеріями досягнення толерантності є визнання різноманіття поглядів, життєвих принципів, цінностей інших людей; терпимість до оточуючих і навколишніх подій, які не порушують прав людини та не завдають шкоди природному середовищу [1].

Автор окреслює завдання, які необхідно вирішити. Це насамперед актуалізація проблем професійної компетентності фахівців і батьків як вирішального фактору розв'язання завдань; упродовження батьківських ініціатив, спрямованих на розвиток дітей і дитячих колективів; сімейні цінності і поширення засад усвідомленого, відповідального батьківства; удосконалення системи підготовки педагогів, фахівців, які працюють у сфері дитинства, з різними категоріями сімей; створення та підтримка творчих груп, об'єднань педагогів з іншими фахівцями й родинами з метою вироблення ними спільних підходів до виховання дітей і розвитку особистості, а також обміну кращим досвідом, збагачення творчими ідеями; заохочення й залучення фахівців-практиків, батьків, членів родин, представників громадських організацій до наукової діяльності.

З метою здійснення комплексного підходу до розвитку системи партнерства доцільним є розширювати партнерство в сфері освіти з урахуванням стратегічних напрямів і національних пріоритетів; приділяти постійну увагу проблемам підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації кадрів; систематично вивчати й узагальнювати наявний зарубіжний досвід організації системи партнерства.

Перед сучасною освітою постають нові виклики: формування педагогіки виховання для батьків; програми для батьків (підготовка до пологів; підготовка до школи; навчання для кандидатів у прийомні батьки, опікунів / піклувальників, потенційних усиновителів; батьків, які виховують дитину з особливими потребами; «Батьківство в радість»); активізація проблеми виховання сімейних цінностей для підростаючого покоління; створення нової громади контролю дії соціального освітнього інституту із педагогів і громадсько-активних батьків; поява нових батьківських організацій, груп, клубів; збільшення культурно-освітнього простору для сумісної діяльності вчителів-батьків, батьків-дітей, вчителів-батьків-дітей.

Висновки. Основу педагогіки партнерства складає спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними й зацікавленими співниками, рівноправними учасниками освітнього процесу, які й відповідають за результат. Концепція Нової української школи сприяє розкриттю та розвитку здібностей і можливостей дитини на основі педагогіки, що ґрунтується на партнерстві між учнем, вчителем і батьками. Адже саме педагогіка партнерства дозволяє успішно будувати стосунки з оточуючими, оскільки без взаємодії з іншими людьми, без розуміння своїх і їхніх почуттів не можливо досягти спільних цілей.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ніколенко Л. Педагогіка партнерства як умова реалізації завдань розвитку особистості дитини у контексті Нової української школи. Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/710749/1/%D0%9D/> (дата звернення: 10.02.2020).
2. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. Режим доступу: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/ (дата звернення: 10.02.2020).
3. Реалізація ідей педагогіки співробітництва в навчально-виховному процесі. Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/6824551/page:8/> (дата звернення: 10.02.2020).
4. Якими можуть бути українські вчителі майбутнього: досвід переможців “Global teacher Prize”. Режим доступу: <http://lviv1256.com/news/yakymy-mozhut-buty-ukrajinski-vchytelimajbutnoho-dosvid-peremozhtsiv-global-teacher> (дата звернення: 10.02.2020).